

Lakipalvelusihteerinä perunkirjoitusprosessissa ja prosessin kehittäminen

Lotta Hiltula

2023 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Lakipalvelusihteerinä perunkirjoitusprosessissa ja prosessin kehittäminen

Lotta Hiltula
Oikeustradenomi
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2023

Laurea-ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Oikeustradenomi (AMK)
Opinnäytetyö

Tiivistelmä

Lotta Hiltula

Lakipalvelusihteerinä perunkirjoitusprosessissa ja prosessin kehittäminen

Vuosi 2023 Sivumäärä 36

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää toimeksiantajan, HOK-Elannon Lakipalvelun, perunkirjoitusprosessia ja prosessissa työskentelevien lakipalvelusihteerien ja juristien työnjakoa sekä yhteistyötä. Tavoitteena oli löytää perunkirjoitusprosessia tutkimalla ja työntekijöitä haastatteleamalla mahdollisia ongelmakohtia ja esittää toimeksiantajalle niihin ratkaisuehdotuksia.

Opinnäytetyön tietoperustassa keskityttiin lainsäädäntöön, oikeuskirjallisuuteen, verottajan ohjeistuksiin, oikeuskäytäntöön sekä tutkimusmenetelmiin ja työyhteisön hyvinvointiin liittyvään kirjallisuuteen. Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä käytettiin laadullista tutkimusta, jonka aineistonhankintamenetelmäksi valittiin teemahaastattelu. Teemahaastattelun tulokset analysointiin teemoittelulla.

Opinnäytetyön seurauksena syntyneistä kehitysehdotuksista keskeisimpiä olivat perukirjan luonnostelun siirtäminen lakipalvelusihteerille, perunkirjoitusprosessin aikana ilmenneen perinnönjakotoimeksiannon mahdollisuuden huomioiminen aiempaa aikaisemmin sekä juristien mahdollisuuden erikoistua eri toimeksiantoihin. Kehitysehdotuksien toteuttamista arvioitaessa otettiin huomioon se, että ne eivät ohittaisi tietoperustassa käsiteltyjä vaatimuksia.

Asiasanat: perunkirjoitus, perukirja, perinnönjako, lakipalvelusihteerit, oikeustradenomi

Laurea University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Management
Specialisation in Corporate and Business Law
Bachelor's thesis

Abstract

Lotta Hiltula

As a Secretary for Legal Service in the process of estate inventory and process development

Year 2023

Pages

36

The purpose of my thesis was to develop my employer's, HOK-Elannon Lakipalvelu, process of estate inventory along with division of labor and cooperation between Secretaries for Legal Service and lawyers working on processes. The objective was to identify possible problems and present the commissioner solutions of estate inventory process by examining the process and interviewing workers who work with estate inventory.

The theoretical framework of the thesis is focused on legislation, legal literature, guidances from the tax authority, legal practices, research methods and literature related to the well-being of the work community.

The research method used for the thesis was qualitative research and the material for analysis was obtained by theme interview. Results of the interview were analyzed by thematizing.

Focal development proposals resulting from the thesis were to move drafting of estate inventory to legal service secretary, consideration possibilities to order the distribution of inheritance expressed earlier during the estate inventory and possibilities to specialize lawyers to different assignments. During the evaluation of development proposals it was considered that they do not violate regulations presented by knowledge base.

Keywords: estate inventory, legacy share, Secretary for Legal Service, Specialisation in Corporate and Business Law

Sisällys

1	Johdanto	8
2	Opinnäytetyön tausta ja tarkoitus	9
2.1	Hok-Elannon Lakipalvelu	9
2.4	Lakipalvelusihteerinä Hok-Elannon Lakipalvelussa.....	10
3	Perunkirjoitusprosessi	11
3.1	Ketkä ovat kuolinpesäosakkaat ja miten ne saadaan selville?	13
3.2	Testamentti ja perinnöstä luopumisen vaikutukset.....	16
3.3	Perukirja, omaisuuslista perintöveron perusteeksi	17
3.4	Jakamattomien kuolinpesien osakkuudet ja aikaisemmin saatu perintö	18
4	Menetelmät tutkimuksen tukena.....	19
4.1	Lainsäädäntö laadullisen tutkimuksen perustana	20
4.2	Luotettavaa tutkimustyötä	22
4.3	Lähtökohtia tutkimukselle	23
5	Tutkimustuloksiin teemoittelun avulla.....	23
5.1	Yhteistyö toimii mutta työnjako ontuu	28
5.4	Muut huomiot	29
5.5	Kehitysideoita ja muutosmyönteisyyttä	30
6	Pohdinta	33
	Lähteet	34
	Kuviot.....	36
	Taulukot.....	36

1 Johdanto

Tässä opinnäytetyössä kehitetään lakipalvelusihteerin työnkuvaa sekä yhteistyötä juristin kanssa perunkirjoitusprosessissa. Kehittäminen tulkitaan yleisesti toimintana ja toimenpiteinä, jotka johtavat konkreettisiin haluttuihin muutoksiin ja tavoitteisiin. ¹ Tutkimusaineiston hankinta ja analysointi varsinaisen kehitysprosessin ulkopuolella antaa enemmän mahdollisuuksia ja aikaa toiminnan kehittämiseksi tutkimusprosessin jälkeen. ² Opinnäytetyössä tehtävän tutkimuksen avulla pyritään tietoperustaan perehtymisen jälkeen selvittämään mahdollisia kehityskohteita niin toimintatavoissa kuin rakenteissakin. Mahdollisia kehitysehdotuksia esitetään kuitenkin saatujen tutkimustulosten perusteella, jolloin tutkimustyön jälkeen on mahdollista aloittaa toiminnan kehittäminen.

Opinnäytetyön tietoperustana avataan perunkirjoitusprosessia lakipalvelusihteerin näkökulmasta ja siitä, minkälaista juridista osaamista työnkuva vaatii. Jäljempänä tarkasteltu perunkirjoitusprosessi on tyypillinen perunkirjoitus, johon lakipalvelusihteerin juridinen tietämys riittää. Poikkeavat ja haastavat perunkirjoitukset ohjataan jo alussa aina juristien käsiteltäviksi. Perunkirjoitusprosessista on kuvattu eri vaiheiden pääkohdat lakeja ja verottajan ohjeita tulkiten.

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä käytetään laadullista tutkimusta, jonka tutkimusaineiston hankintamenetelmänä toimii haastattelut. Haastattelujen tavoitteena on selvittää juristin sekä sihteerien näkemyksiä, joista ilmenee selkeästi mitkä asiat yhteistyössä toimivat, ja mitkä toimintatavat olisivat tarpeellista uudistaa. Haastattelun vastauksia vertaillaan esihenkilöiden näkökulmaan ja heidän jo tiedossa oleviin mahdollisiin ongelmakohtiin.

¹ Toikko & Rantanen 2009, 34.

² Toikko & Rantanen 2009, 121.

2 Opinnäytetyön tausta ja tarkoitus

Aloitin syksyllä 2022 oikeustradenomille kuuluvan työharjoittelun HOK-Elannon Lakipalvelulla lakipalvelusihteerinä. Kolmen kuukauden harjoittelun jälkeen sain työtarjouksen ja harjoittelusta innostuneena jäin töihin sihteerin tehtäviin. Sain ajatuksen tehdä opinnäytetyön omasta työstäni ja keskustelin työnantajani kanssa tästä mahdollisuudesta. Tulimme yhdessä siihen tulokseen, että lakipalvelusihteerin tärkeintä tehtävää, eli perunkirjoituksen valmistelu juristille, voitaisiin yrittää kehittää opinnäytetyöni avulla. HOK-Elannon lakipalvelulla on 12 toimistoa pääkaupunkiseudulla, joissa työskentelee sekä juristeja että lakisihteereitä.³ Sihteerien ja juristien työnkuva on kaikissa toimistoissa samanlainen ja meillä on yhteisiä linjauksia, jotka ohjaavat toimintaamme. Silti työtavoissa on eroavaisuuksia, ja liiketoiminnan kannattavuus ei ole joka toimistossa samalla tasolla. Kuolleisuuden ollessa kasvussa viime vuosien aikana ja sen vuoksi toimintamme laajentuessa, on tärkeää noudattaa ja kehittää yhteisiä toimintatapoja.⁴ Tarkoituksena on nyt perehtyä syvemmin lakipalvelusihteerien ja juristien yhteistyöhön ja työtapoihin, löytää ongelma-kohtia ja saada niihin ratkaisuja.

Tässä opinnäytetyössä tuon esiin oikeustradenomin opintoja pohtivalle, lakisihteerin työtä harkitsevalle ja muille aiheesta kiinnostuneille perhe- ja jäämistöoikeuden alalla työskentelevän sihteerin juridisen osaamisen vaatimuksia. Juridista osaamista käsitellään suurimmaksi osaksi perunkirjoitusprosessia läpikäymällä ja opinnäytetyön tarkoituksena on ensisijaisesti kehittää toimeksiantaja HOK-Elannon Lakipalvelun perunkirjoitusprosessia ja lakipalvelusihteerin työnkuvaa.

2.1 Hok-Elannon Lakipalvelu

HOK-Elannon Lakipalvelu on yritys, joka tarjoaa asiantuntijapalveluja perhe- ja jäämistöoikeuden alalla. Kaikki Lakipalvelun toimipisteet sijaitsevat pääkaupunkiseudulla ja niitä on yhteensä kaksitoista. Toimipisteissä työskentelee sekä HOK-Elannon Hautauspalvelun työntekijöitä että Lakipalvelun työntekijöitä, joiden toimenkuvat ovat mm. toimistonhoitaja, hautauspalvelun työntekijä, lakipalvelusihteerin ja juristi. HOK-Elannon Lakipalvelu on aloittanut toimintansa jo vuonna 1970 alkuun perunkirjoitustoimistona hautauspalvelun jatkumoksi, mutta sittemmin laajentanut toimintaansa muihinkin perhe- ja jäämistöoikeuden palveluihin. Yritys kuuluu osaksi Suomen Osuuskauppaa ja näin ollen myös kaikista palveluista Osuuskaupan asiakasomistajat saavat bonusta.⁵

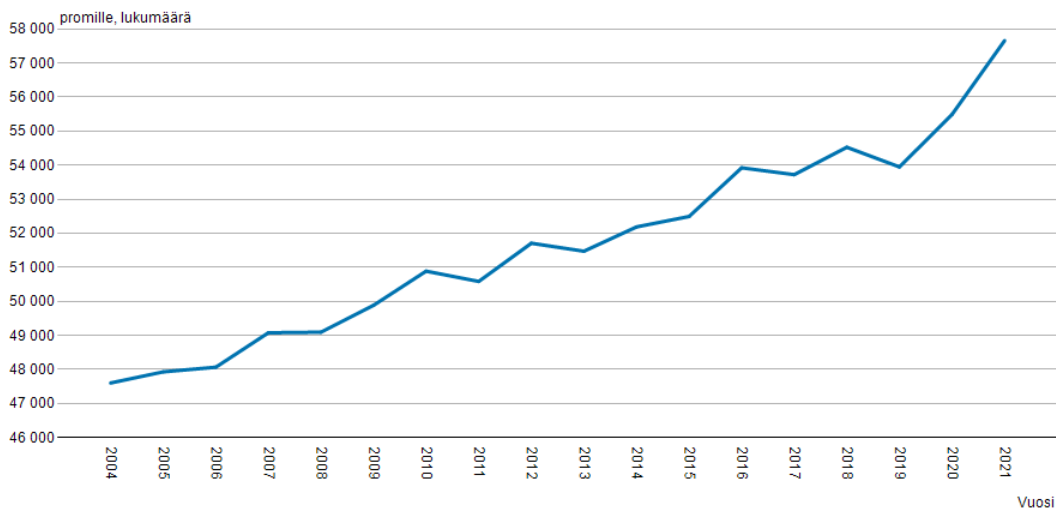
³ HOK-Elannon Lakipalvelu.

⁴ Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuolleet. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 5.3.2023]. Saantitapa: <https://www.stat.fi/tilasto/kuol>

⁵ Hok-Elannon Lakipalvelu.

HOK-Elannon Lakipalvelulla suurin osa asiakkaista ostaa palvelun perunkirjoituksesta, jonka jälkeen jatkaa toimeksiantoa perinnön jaon merkeissä. Perunkirjoituksen sekä perinnön jaon lisäksi yritys tarjoaa Omatahto palveluita, johon lukeutuu testamentit, avioehdot, edunvalvontavaltakirjat sekä erilaiset kauppa- ja lahjakirjat.

Yleinen kuolleisuusluku muuttujina Vuosi. Kuolleet.

Taulukko 1 Kuolleisuus 2004-2021, tilastokeskuksen verkkosivuilta

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2020 kuolleita oli 55 488 henkilöä ja vuonna 2021 määrä kasvoi 3,9 prosentilla 57 659 henkilöön. Kuolleisuus on ollut taulukon 1 mukaisesti tasaisessa kasvussa jo vuodesta 2004, mutta vuoden 2020-2021 prosentuaalinen kuolleisuuden kasvu on ollut samalla tasolla viimeksi yli 35 vuotta sitten. Samalla kun kuolleisuus on kasvussa, eliniänodote on laskussa. ⁶ Tilastokeskuksen tilastot antavat suuntaa myös HOK-Elannon palveluiden tulevaisuuteen, toiminnan kehityksen ja laajentamisen tarpeeseen.

2.4 Lakipalvelusihteerinä Hok-Elannon Lakipalvelussa

Lakipalvelusihteerin työpäivään sisältyy paljon yhteydenpitoa asiakkaisiin puhelimitse, sähköpostitse sekä ennalta sovituisissa tapaamisissa. Lakipalvelusihteerin hoitama toimiston tarjoamien omatahto palveluiden ajanvaraukset juristeille, pitää perunkirjoituksen alkuneuvottelut asiakkailla sekä ylläpitää ja vie eteenpäin jo aloitettuja perunkirjoitusprosesseja.

Lakipalvelusihteerin ensisijainen työtehtävä on aloittaa asiakkaan kanssa perunkirjoitusprosessi, auttaa ja neuvoa asiakasta prosessin edetessä sekä tarvittavien asiakirjojen hankinnassa

⁶Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuolleet. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 5.3.2023]. Saantitapa: <https://www.stat.fi/tilasto/kuol>

että juridisissa kysymyksissä osaamisen mukaan ja lopuksi saattaa mahdollisimman valmis aineisto juristille perunkirjoituksen pitämiseksi.

Lakipalvelusihteeri hoitaa toimeksiantosopimuksessa hänen tehtävikseen sovitut asiat, joista yleisimmät ovat sukuselvityksen tilaus seurakuntien keskusrekistereistä sekä Digi- ja väestötietovirastosta, omaisuutta koskevien dokumenttien tilaus eri tahoilta, testamentin tiedoksi anto ja kutsut. Tarvittavien ja sovittujen tilausten jälkeen lakipalvelusihteeri tarkistaa sukuselvityksen, seuraa perunkirjoitusaineiston valmistumista ja sen edetessä tekee tarvittavia lisätilauksia. Lakipalvelusihteeri hakee myös lisää aikaa verottajalta perunkirjoituksen pitämiselle, mikäli näyttää siltä, ettei aikataulussa pysytä. Prosessi on pyrittävä pitämään jatkuvassa toiminnassa, ja tarvittavat jatkotilaukset on tehtävä välittömästi niiden ilmaantuessa. Ylimääräiset päivät, jolloin tehtyjä asiakirjatilauksia ei odoteta eikä uusia tilauksia tehdä, pitävät prosessia tarpeettomasti. Lakipalvelusihteerin on pyrittävä pitämään perunkirjoitusprosessi aukottomana ja aktiivisena läpi koko toimeksiannon.

Koko prosessin ajan lakipalvelusihteerin täytyy pitää asiakas ajan tasalla prosessin etenemisestä. Perunkirjoitusprosessin aikatauluun vaikuttavat asiakirjojen toimittajien käsittelyajat, pesänilmoittajan aktiivisuus sekä lakipalvelusihteerin johdonmukainen työskentely.

Mitä enemmän lakipalvelusihteeri tietää perhe- ja jäämistöoikeudesta, sitä helpompaa ja itsenäisempää työn tekeminen on. HOK-Elannolla perukirjan juridisista vaatimuksista vastaa viime kädessä juristi. Lakipalvelusihteeriltä odotetaan kuitenkin perustietämystä perintökaaresta sekä perintö- ja lahjaverolaista, jotta työn tekeminen on edes mahdollista. Seuraavassa luvussa käydään läpi sitä, minkälaista oikeudellista osaamista lakipalvelusihteeriltä vaaditaan perunkirjoitusprosessin aikana.

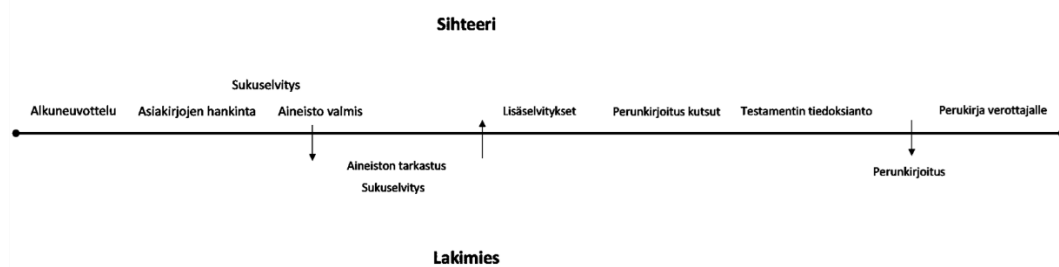
3 Perunkirjoitusprosessi

Perukirjan ensisijainen tehtävä on toimia veroilmoituksena, jonka perusteella perintövero voidaan verottajan pyynnöstä laittaa maksuun. Perukirja laaditaan aina kuolemantapauksen jälkeen, ja se toimitetaan perunkirjoituksen jälkeen verovirastolle, perittävän velkojille sekä niille viranomaistahoille, joissa perittäväällä on omaisuutta. Perukirjan luotettavuus on ensisijaisen tärkeää niissä tilanteissa, joissa perittäväällä on jäänyt velkaa kuoleman jälkeen. Oikein laaditun perukirjan avulla osakkaan velkavastuu väistyy. Perukirja on lyhykäisyydessään luetelo kuolinpesän osakkaista, omaisuudesta, veloista ja vastuista.⁷

⁷ Aarnio, Kangas & Rabinä 2020 s 1. Perunkirjoitus ja perinnön veroseuraamukset.

Perunkirjoitusprosessi alkaa HOK-Elannon Lakipalvelussa alkuneuvottelulla, jossa käydään läpi kaikki tarvittavat tiedot aina henkilötiedoista siihen, kumpi toimittaa perukirjan verottajalle perunkirjoituksen jälkeen. Tärkeimpiä sovittavia asioita, joiden unohtaminen tietää seuraamuksia, ovat perunkirjoituksen lisääjän hakeminen, perukirjan toimittaminen verottajalle perunkirjoituksen jälkeen, testamentin tiedoksianto sekä ylivelkaisen kuolinpesän vastuukysymykset.

Alkuneuvottelussa kirjataan valmiiseen sopimus pohjaan perittävän perustiedot, jonka jälkeen käydään läpi perilliset ja omaisuustiedot. Sopimukseen on erityisen tärkeää kirjata tietojen lisäksi se, mitä niihin liittyen on sovittu. Olen ollut meidän muissa toimistoissa tekemässä tuurauksia, ja olen huomannut, että toimeksiantosopimusten kirjaustavoissa on eroavaisuuksia juuri sovittujen asioiden kohdalla. On unohdettu, että kyseessä on nimenomaan sopimus, jonka tarkoituksena on sopia kahden tai useamman osapuolen välillä olevista toimintatavoista ja -ehdoista. Perunkirjoituksesta tehty toimeksiantosopimus on konsensuaalisopimus, joka tulee voimaan, kun sopimuksen osapuolet ovat samaa mieltä sopimuksen sisällöstä riippumatta siitä, miten se ilmaistaan. Meillä sopimus katsotaan tulleen voimaan, kun se allekirjoitetaan.⁸ Esimerkkinä, jos toimeksiantosopimukseen kirjoitetaan HOK-Elannon Lakipalvelun vastaavan perunkirjoituksen määräajan pidennyksestä ja pidennyshakemus jää tekemättä, on seuraamukset tietysti sopimuksen mukaisesti Lakipalvelun vastuulla. Asian hoitamatta jättäminen on sopimuksen vastainen toiminta, eli sopimusrikkomus ja sopimusrikkomuksen tekijä vastaa seurauksista.⁹

Kuvio 1 Perunkirjoitusprosessi

Yllä olevassa kuviossa 1, näkyy lakipalvelusihteerin ja juristin välinen työnjako yksinkertaistettuna. Useissa toimistoissa kuitenkin toimitaan kuvioista poiketen, ja työnjako ei ole täysin selvää kummallekaan osapuolelle. Tämä tuo haasteista etenkin tuuraustilanteissa.

⁸ Annola V & Saarnilehto A, 2018 s.42. Sopimusoikeuden perusteet.

⁹ Annola V & Saarnilehto A, 2018 s 187. Sopimusoikeuden perusteet.

Perintökaaren 20 luvun 1§ mukaan perunkirjoitus on pidettävä kolmen kuukauden kuluessa perittävän kuolemasta.¹⁰ Sopimus pohjan mukaan asiakkaan kanssa sovitaan, kumpi tahoa lisää hakee, mikäli sitä perunkirjoituksen pitämiseen tarvitaan. Lisää aikaa ei myönnetä turhaan, vaan ainoastaan perustellusta syystä.¹¹ Yleisimpiä syitä pidennys hakemuksen tekemiselle on laajaan sukuselvitykseen tilattujen virkatodistuksien toimitusajat, omaisuustietojen selvittely perittävän kuollessa aikaisempaan jakamattomaan kuolinpesään sekä se, että toimeksianto aloitetaan vasta kun määräaika on jo umpeutumassa.

Perunkirjoitustilaisuus järjestetään sitten kun kaikki tarvittavat perintökaaren 20 luvun mukaiset asiat ja niihin liittyvät asiakirjat on saatu selville. Lakipalvelusihteerin tehtävä on valmistella perunkirjoitus ja toimittaa mahdollisimman valmis paketti juristille. Mitä enemmän lakipalvelusihteerin tuntee perhe- ja jäämistöoikeutta ja ennen kaikkea perintökaarta, sitä valmiimman aineiston hän saa kasattua. Lakipalvelusihteerin toimii myös perunkirjoitustilaisuudessa juristin lisäksi toisena uskottuna miehenä, eli allekirjoittaa perunkirjan todisteeksi siitä, että kaikki perunkirjan merkityt tiedot ovat oikein kirjattu parhaan ymmärryksen mukaan.¹²

Toimeksiantosopimukseen kirjataan myös se, kumpi sopimuksen osapuolista toimittaa kuolinpesäosakkaille kutsut perunkirjoitukseen. Pienissä kuolinpesissä asiakas ottaa yleensä kutsujen lähetyksen vastuulleen, kun taas suuremmissa se jää Lakipalvelun huolehdittavaksi. Perunkirjoituksen aika ja paikka on ilmoitettava kuolinpesän osakkaille kohtuullisessa ajassa ja kun se voi hankaluutta tuottamatta tapahtua.¹³ KKO II 114/1944 tapauksessa perunkirjoitus määrättiin uudelleen toimitettavaksi, koska leski ei ollut antanut perunkirjoitusajasta ja paikasta perillisille todisteellista tietoa, joka kuitenkin olisi ollut mahdollista.¹⁴ Lakipalvelusihteerin on aineiston valmistuttua annettava se juristille tarkistettavaksi, jonka jälkeen juristin todettua aineisto valmiiksi, voidaan sopia perunkirjoitusaika ja laatia kutsut.

3.1 Ketkä ovat kuolinpesäosakkaat ja miten ne saadaan selville?

Sukuselvitys on yksi eniten tarkkuutta ja juridista tietämystä vaativista lakipalvelusihteerin tehtävistä. Perintökaaren 20 luvun 3§ mukaan perunkirjoitukseen on merkittävä kaikki vainajan perilliset, myöskin ne, jotka eivät ole saamassa mitään kuolinpesän omaisuudesta.¹⁵ Lakipalvelusihteerin on siis tiedettävä, kenellä perintöoikeus on, jotta hän pystyy tilaamaan kaikki tarvittavat virkatodistukset. Sukulaisten perintöoikeuden lisäksi perijäasemassa voi olla testamentissa mainittu henkilö. Kaikista testamentin saajista on myös tilattava sukuselvitykseen

¹⁰ Perintökaari 40/1965 20 luku 1§.

¹¹ Perunkirjoitus - mitä se tarkoittaa ja miten toimia? Vero.fi

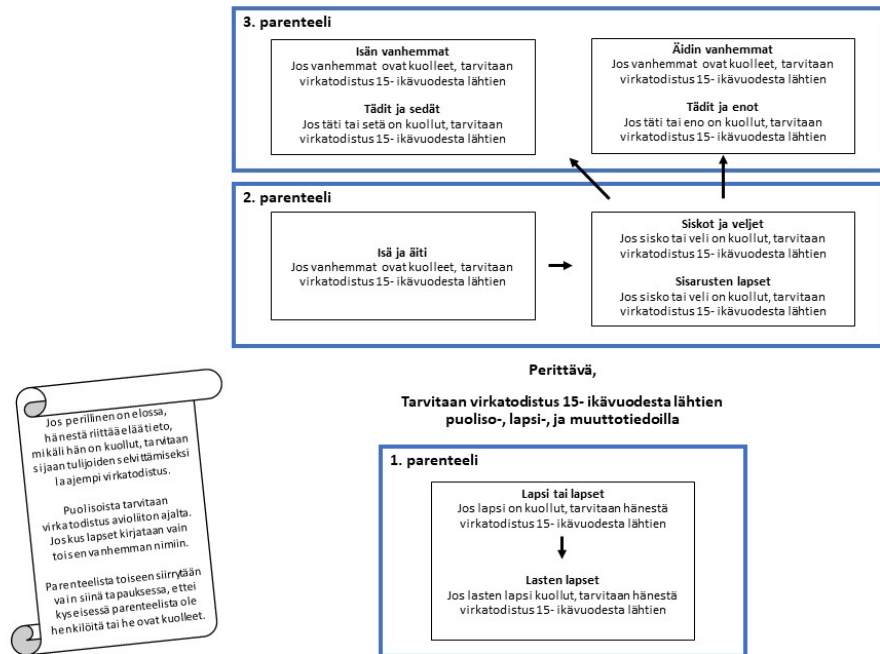
¹² Perintökaari 40/1965 20 luku 6§ 3 momentti

¹³ Perintökaari 40/1965 20 luku 1§ 2 momentti.

¹⁴ KKO:1944-II-1 14

¹⁵ Perintökaari 40/1965 20 luku 3§.

kuuluvat virkatodistukset. Virkatodistus todentaa alenevassa tai ylenevässä polvessa olevan henkilön perillisaseman sukulaissuhteen perusteella eli kuolinpesänosakkuuden.¹⁶

Kuvio 2 Parenteelit

Helpoin tilanne on tietysti se, että perittävä on naimaton eikä hän ole tehnyt testamenttia, koska silloin lakimääräinen perimysjärjestys on voimassa.¹⁷ Kuviossa 2 on kuvattu perintökaaren mukaiset parenteelit ja kuinka perintöoikeus siirtyy parenteelista toiseen. Perillisten selvitys aloitetaan tilaamalla vainajan sukuselvitys, jonka avulla saadaan tietää, ketkä kuuluvat ensimmäiseen perillisten ryhmään eli 1. parenteeiin.

1. parenteeiin kuuluvat perittävänsä rintaperilliset eli lapset, sekä heidän sijaan tulijat eli lasten lapset.¹⁸ Perittävästä tilataan virkatodistus 15- vuodesta alkaen puoliso-, lapsi- ja muuttotiedoilla. Myös perittävänsä puolisoista on saatava samat tiedot avioliiton ajalta tai mikäli hän on menehtynyt, tarvitaan hänestä virkatodistus myös 15- vuodesta lähtien. Virkatodistuksista nähdään, onko perittävältä jäänyt 1. parenteeiin kuuluvia perillisiä tai heidän sijaan tulijoita. Mikäli 1. parenteein perilliset eivät ole elossa tai heitä ei ole, siirrytään 2. parenteeiin.

¹⁶ Aarnio, Kangas & Rabinä 2020 s 13. Perunkirjoitus ja perinnön veroseuraamukset.

¹⁷ Kangas. 2023. Rintaperillisenä perillisryhmässä s 547.

¹⁸ Perintökaari 40/1965 2 luku 1§.

Perunkirjoituksen aikataulu venyy usein virkatodistusten vuoksi. Toimitusajat ovat useamman viikon, ja vasta tilatun todistuksen saapuessa nähdään, onko kyseissä parenteelissa henkilöitä tai kuolleita tarvittavia jatkotilauksia ajatellen.

2. parenteeleihin lukeutuu perittävän vanhemmat sekä siskot ja veljet. Myös veli- ja sisarpuolet ovat kuolleen vanhempansa sijaan tulijoita. Siskot ja veljet saavat sen vanhemman osan, joka on kuollut, tai jos molemmat ovat kuolleet, he saavat koko perinnön.¹⁹ Mikäli 2. parenteelissa olevat henkilöt ovat kuolleet tai heitä ei ole, siirrytään 3. parenteeleihin.

3. parenteelissa ovat perittävän isovanhemmat sekä tädit, sedät ja enot. Tädit, sedät ja enot saavat oman perintöosansa siltä vanhemmalta, joka on kuollut, tai mikäli molemmat ovat kuolleet he saavat koko perinnön, kuten aiemmassakin parenteelissa. Heidän lapsillaan eli perittävän serkuilla ei kuitenkaan ole enää perintö oikeutta. 3. parenteeleihin perillisten ollessa kuolleita tai jos heitä ei ole, perintö siirtyy valtiolle.²⁰

Myös perittävän puoliso on tietyissä tilanteissa kuolinpesän osakas. Perintökaaren 3 luvun 1§ mukaan perittävän ollessa lapseton, mutta avioliitossa, kuuluu hänen jäämistönsä eloon jääneelle puolisolalle. Perittävä on myös voinut laatia testamentin, jonka mukaan leski on perillisasemassa. Myös tilanteessa, jossa perittäväällä on omaisuutta, johon leskellä on avioliittolain II osan 2 luvun 35§ mukainen avio-oikeus, katsotaan leski kuolinpesän osakkaaksi siihen saakka, kunnes avioliiton omaisuuden ositus on tehty.

Avioliittolain 2 luvun 35§ mukaan puolisoilla on avio-oikeus toistensa omaisuuteen, ja näin ollen puolison kuollessa puolet yhteisestä omaisuudesta kuuluu kuolinpesälle ja puolet leskelle. Avioliittolain 2 luvun 35§ toisen momentin mukaan on kuitenkin tilanteita, joissa avio-oikeudesta poiketaan. Avioehto, testamentti tai vakuutukset voivat osoittaa omaisuuden kuuluvan jollekulle toiselle avio-oikeudesta poiketen.

Kun avioliitto purkautuu kuolemaan, tai avioero on vireillä, puolisoiden omaisuudesta täytyy suorittaa omaisuuden ositus. Mikäli avio-oikeutta ei ole, tulee omaisuuden erottelu osituksen sijaan.²¹ Lakipalvelusihteerin on kysyttävä asiakkaalta, onko avioehtosopimusta laadittu ja jos on, on se pyydettävä toimittamaan aineistoon.

Perittävän leski voidaan katsoa olevan kuolinpesänosakas osituksen toimittamiseen saakka. Avioliiton omaisuuden ositus toimitetaan yleensä avioeron yhteydessä, mutta viimeistään puolison kuollessa. Mikäli perunkirjoitusta tehtäessä perittäväällä on aikaisemmin avioeroon päättäneitä avioliittoja tai ensiksi kuollut puoliso, pyydetään asiakas toimittamaan ositussopimus,

¹⁹ Perintökaari 40/1965 2 luku 2§.

²⁰ Perintökaari 40/1965 2 luku 3§ ja 5 luku 1 §.

²¹ Avioliittolaki 411/1987 IV OSA. 1 luku 85§ 2 momentti.

tai vahvistetaan ositus entiseltä puolisolta. Ositustieto selvitetään sen vuoksi, että kuolinpesään kuuluvat osakkaat saadaan selville. Mikäli ositus on tekemättä joko eron tai ensiksi kuolleen puolison avioliitosta, voi kuolinpesän osakkaiksi tulla myös heidän lakimääräisiä perillisiä perintöoikeuden kuuluessa heille ja siten ne vaikuttavat myös perittävän perunkirjoitukseen.

3.2 Testamentti ja perinnöstä luopumisen vaikutukset

Jos perittävä on tehnyt testamentin, on kuolinpesän osakkaat eli perilliset silti selvitettävä luvussa 3.1 kuvatulla tavalla. Perunkirjaan on merkittävä kaikki kuolinpesän osakkaat. Perunkirjaan on merkittävä myös ne osakkaat, jotka eivät ole saamassa perittävän jälkeen kuolinpesän omaisuutta, esimerkiksi perittävän laatiman testamentin vuoksi.²² Lisäksi on todennettava testamentin saajat joko elossa olo -todistuksella, tai jos he ovat kuolleet, selvitettävä heidän sijaan tulijat. Sijaan tulijat selvitetään kuitenkin vain siinä tapauksessa, että heillä olisi ollut oikeus muutoinkin periä testamentin tekijä, muussa tapauksessa testamentattu omaisuus palautuu kuolinpesälle.²³

Jos perittäväällä on testamentti, asiakas pyydetään tuomaan alkuperäisen asiakirjan nähtäväksi. KKO 1990:44 tapauksessa perillinen menetti oikeutensa perintöön, kun hänen katsottiin tahalleen salanneen perittävän testamentin. Jotta testamentti voidaan katsoa tahalleen salatuksi, se edellyttää, että kuolinpesän asioita hoitanut on tiennyt testamentin olemassa olosta. Tapauksessa henkilö C oli saanut D:n laatiman testamentin kirjekuoressa henkilöltä A, jonka jälkeen hän oli hävittänyt kirjekuoren. C ei ollut kuitenkaan ilmoittanut henkilölle A tai muullekaan taholle hävinneestä testamentista ja perunkirjoitus oli hoidettu ilman testamenttia. Kirjekuoren päälle oli kirjoitettu ”testamentti”, jolloin oikeus katsoi henkilön C tienneen testamentin mahdollisesta olemassa olosta ja näin ollen salanneen sen olemassa olon.²⁴

Testamenttikopioita ei voida ottaa vastaan, koska testamentti täytyy antaa perillisille tiedoksi, ja tiedoksiannon yhteydessä perillisten on saatava oikeaksi todistettu jäljennös testamentista.²⁵ Testamentin tiedoksiannosta sovitaan jo alkuneuvottelussa, ja perunkirjoitusaineiston valmistumisen jälkeen ja kuolinpesäosakkaiden ollessa tiedossa, testamentti lähetetään tiedoksi osakkaille. Perillisillä on oikeus moittia testamenttia, ja halutessaan heidän on nostettava moitekanne kuuden kuukauden kuluessa tiedoksiannosta.²⁶ Perunkirjoitusprosessissa testamentin tiedoksiantoasiakirjat laaditaan joko juristin tai lakipalvelusihteerin toimesta ja ne lähetetään niille kuolinpesäosakkaille, joiden perintöoikeutta testamentti

²² Perintökaari 40/1965 20 luku 3§

²³ Perintökaari 40/1965 11 luku 6§.

²⁴ KKO 1990:44.

²⁵ Perintökaari 40/1965 14 luku 4§

²⁶ Perintökaari 40/1965 14 luku 5§

loukkaa.²⁷ Mikäli kuolinpesäosakas on suoraan alenevassa polvessa perittävään nähden, on hänellä oikeus lakiosaan, jolloin tiedoksianto asiakirjassa pyydetään ilmoittamaan mahdollisesta lakiosavaatimuksesta. Lakiosa on puolet perilliselle lakimääräisesti kuuluvasta perintöosasta ja perittävän rintaperillisillä, ottolapsilla sekä heidän jälkeläisillään on oikeus esittää vaatimus tästä osasta.²⁸

Toisinaan joku perittävän kuolinpesän osakkaista haluaa luopua perinnöstä. Perunkirjoitusprosessissa tätä kysytään jo alkuneuvottelussa, koska luopuminen on tehtävä ajoissa, jotta se olisi pätevä. Perintökaaren 17 luvun 2 a § mukaan perillisillä sekä myös testamentin saajilla on oikeus luopua perinnöstä, mikäli he eivät vielä ole ryhtyneet perintöön. Perintöön ryhtymiseksi kuvataan sellaisia toimia, joilla katsotaan perillisen ottaneen perinnön vastaan. Perintökaaren 17 luvun 1 § § momentin mukaan perinnöstä luopuminen on tehtävä kirjallisesti joko hyväksymällä testamentti toisen perillisen hyväksi, tai ilmoittamalla perittäville perinnöstä luopumisesta. Lakipalvelusihteerin tehtävään kuuluu selvittää mahdolliset perinnöstä luopujat ja saattaa kirjallinen ilmoitus perunkirjoitusaineistoon. Jos luopumista ei tehdä ajoissa, on vaarana, että perinnöstä luopuja maksaa omasta perintöosuudestaan perintöveron ja hänen sijaan tulija lahjaveron, jolloin verot maksetaan kaksinkertaisesti. Tätä kutsutaan tehottomaksi luopumiseksi.²⁹

3.3 Perukirja, omaisuuslista perintöveron perusteeksi

Alkuneuvottelussa asiakkaalta kysytään perittävän omaisuustietoja. Toimeksiantosopimukseen kirjataan koko perittävän omaisuus pankkitileistä peräkärriin. Asiakasta pyydetään toimittamaan pankkitileistä, rahastoista, arvo-osuustileistä, sijoituksista jne. kuolinpäivän saldotodistukset tai ne sovitaan lakipalvelusihteerin hankittaviksi. Perintökaaren 20 luvun 4§ mukaan sekä perintö- ja lahjaverolain 2 luvun 9 § mukaan kuolinpesän varat ja velat on merkittävä perukirjaan kuolinpäivälle arvostettuina. Perittävän velkojilta on myös pyydettyä kuolinpäivälle päivätyt saldotodistukset velkojan saatavien summasta.

Perintö- ja lahjaverolain 2 luvun 9§ mukaan käyvällä arvolla tarkoitetaan sitä hintaa millä omaisuus voitaisiin sillä hetkellä luovuttaa. Kaikesta perittävän irtaimesta omaisuudesta pyydetään toimittamaan niihin kuuluvat omistusoikeuden todistavat asiakirjat kuten kiinteistön lainhuutotodistus, auton rekisteriote tai asunto-osakkeen isännöitsijäntodistus ja omaisuus pyydetään arvostamaan joko itse tai ammattilaista käyttäen käypään arvoon.

²⁷ Perintökaari 40/1965 14 luku 4§ 2 momentti.

²⁸ Perintökaari 40/1965 7 luku 1§.

²⁹ Luopumiset perintö- ja lahjaverotuksessa. 1.2 Tehokas ja tehoton luopuminen. 2017. Vero.fi

Asiakasta pyydetään omaisuustietojen lisäksi toimittamaan kaikki perittävän laskut, jotka ovat olleet avoimena kuolinpäivänä. Ne laskut, jotka ovat tulleet ennen kuolemaa, mutta eräänntyvät kuolinpäivän jälkeen, sekä ne laskut, jotka ovat saapuneet vasta kuoleman jälkeen mutta velkaperuste koskee kuolemaa edeltävää aikaa, luetaan kuolinpesän veloiksi ja ne voidaan vähentää kuolinpesän varoista perintö- ja lahjaverolain 2 luvun 9§ 2 momentin mukaisesti. Näihin kuluihin kuuluu niin ikään hautauskulu sekä perunkirjoituskulut.

Kiinteän omaisuuden sekä muiden varallisuustietojen lisäksi laki vaatii vakuutuskorvausten ilmoittamista perintöveronperusteeksi. Tuloverolain 36§ mukaan kuoleman takia maksettu korvaus on tuloverosta vapaata, kun korvaus maksetaan tuloverolain 34§ 3 momentin 2 kohdassa mainitulle sukulaiselle.³⁰ Perintö- ja lahjaverolain 2 luvun 7 a § mukaan kuolinpesälle ja edunsaajalle maksettu vakuutuskorvaus on perintöveronalaista siltä osin kuin se ei ole tuloverotuksessa veronalaista tuloa.³¹ Voidaan siis tulkita, että mikäli perittävällä tai leskellä on henkivakuutus, lakipalvelusihteerin on pyydettävä toimittamaan korvauspäätös perukirjan liitteeksi.

Perittävän varojen lisäksi perukirjaan merkitään myös elossa olevan puolison eli lesken varat sekä velat. Myös siinä tilanteessa, jossa perittävällä ja leskellä on avioehto, ja vaikka heillä ei olisi muustakaan syystä avio-oikeutta toistensa omaisuuteen. Perukirjaan on kirjattava perusteet sille, minkä vuoksi puolisoilla ei kyseiseen omaisuuteen ole avio-oikeutta.³² Lakipalvelusihteerin ei tarvitse ottaa selvää tai tietää minkä vuoksi puolisoilla ei ole avio-oikeutta toistensa omaisuuteen, mutta hänen on toimeksiantosopimuksen mukaisesti selvitettävä omaisuustiedot ja liitettävä ne aineistoon perukirjaa varten juristin kirjattaviksi. Testamentin lisäksi myös avioehdosta on toimitettava oikeaksi todistettu jäljennös perukirjan liitteeksi.³³

Asiakkaalta selvitetään myös avio-oikeuden poissulkevalla ehdolla saatu omaisuus mikä on hyvin yleinen lausunto testamenteissa. Omaisuutta annetaan testamenteilla esimerkiksi rintaperillisille, mutta heidän puolisoitten avio-oikeus suljetaan pois. Tällä varmistetaan suvussa olleen omaisuuden pysyminen suvussa jatkossakin aviopuolisoiden erotessa tai avioliiton päättyessä kuolemaan. Yleensä avio-oikeuden poissulkevalla ehdolla saatu omaisuus on peräisin nimenomaan perittävän vanhempien kuolinpesistä.

3.4 Jakamattomien kuolinpesien osakkuudet ja aikaisemmin saatu perintö

Osuutta jakamattomiin kuolinpesiin sekä perittävän että lesken osalta selvitetään perunkirjoituksen yhteydessä. Yleisiä tilanteita, joissa perittävä on toisen kuolinpesän osakkaana, on

³⁰ Tuloverolaki 1535/1992 III osa 2 luku 34 ja 36§.

³¹ Perintöverolaki 378/1940 2 luku 7§.

³² Perintökaari 40/1965 17 luku 4 §

³³ Perintökaari 40/1965 20 luku 5 §

hänen ensiksi kuolleen puolison kuolinpesä tai vanhempien kuolinpesä. Näissä tilanteissa jakamattoman kuolinpesän omaisuus on selvitettävä käypään arvoon perittävän kuolinpäivälle päivättyä. Verottaja hyväksyy arvostuksen perusteeksi myös jakamattoman kuolinpesästä tehdyn perintöveropäätöksen, mikäli kuolinpesän varallisuudessa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia.³⁴ Lakipalvelusihteeri kysyy asiakkaalta mahdollista osakkuutta jakamattomiin kuolinpesiin, ja ohjeistaa asiakasta omaisuuden arvostamisesta.

Joskus on tilanteita, joissa toistensa lähipiiriin kuuluvat henkilöt kuolevat lyhyen ajan sisällä ja omaisuus periytyy nopeasti sukupolvelta toiselle. Perintö- ja lahjaverolain 2 luvun 17§ ohjeistaa, ettei näissä tapauksissa veroa tarvitse maksaa kuin kerran. Asiakasta pyydetään näissä tilanteissa toimittamaan kyseisestä perinnöstä perintöveropäätös tai muu asiakirja, joka voidaan liittää perittävän perukirjaan perintöveropäätöksen perusteeksi kaksinkertaisen veronmaksun estämiseksi.³⁵

Mahdolliset lahjat ja ennakoperinnöt on myös huomioitava perunkirjoituksessa. Ennakkoperintö pienentää kuolinpesän osakkaan perinnönjaossa saamaa perintöosaa. Mikäli ennakkoperintö tai saatu lahja on lahjaveron alaista, jo lahjan saanti hetkellä maksettu vero otetaan huomioon perintöveron määräyksessä. Annetut lahjat, joita ei määritellä ennakkoperinnöksi, huomioidaan perintöverotuksessa, mikäli lahjan antamisesta on kulunut enintään 3 vuotta. Lahjaa ei katsota ennakkoperinnöksi, mikäli kaikki rintaperilliset ovat saaneet samansuuruisen lahjan tai lahjakirjassa on erikseen maininta, ettei sitä pidä huomioida ennakkoperintönä. Myös testamentissa voidaan mainita, ettei annettuja lahjoja otettaisi huomioon ennakkoperintönä. Alkuneuvottelussa lakipalvelusihteeri pyytää asiakasta toimittamaan annetuista lahjoista lahjakirjat tai lahjaveropäätökset ja juristi arvioi perukirjaa valmistellessa millä tavoin annetut lahjat ja ennakoperinnöt otetaan huomioon.³⁶

4 Menetelmät tutkimuksen tukena

Opinnäytetyön laadun ja luotettavuuden varmistamiseksi tutkimussuunnitelmassa valittiin tutkimukseen sopivat menetelmät ja pohdittiin tutkimuksen eettisyyttä sekä luotettavuutta. Tutkimusten tavoitteiden saavuttamiseksi pohdittiin myös tutkimuksen lähtökohtia opinnäytetyön tekijän omien käytännön kokemusten kautta.

³⁴ Varojen arvostamisen yleiset periaatteet perintö- ja lahjaverotuksessa. 8. Osuus toiseen kuolinpesään. 2022. Vero.fi

³⁵ Kahden vuoden sisällä peritty omaisuus perintöverotuksessa. 2022. Vero.fi

³⁶ Lahja vai ennakkoperintö - milloin pitää maksaa lahjaveroa? Vero.fi.

4.1 Lainsäädäntö laadullisen tutkimuksen perustana

Opinnäytetyössä käytettävää tutkimusmenetelmää kutsutaan laadulliseksi tutkimusmenetelmäksi. HOK-Elannon Lakipalvelulla työskennellään useassa eri toimistossa erilaisilla kokoonpanoilla ja tietotaidolla, mutta kuitenkin tarjotaan samoja palveluita samoilla hinnastoilla ja yhteisillä toimintalinjauksilla. Tutkimuksen aikana haastatellaan sekä juristeja että lakipalvelusihteereitä yhteisten toimintatapojen kehittämismahdollisuuksista, jolloin voitaisiin pyrkiä toimimaan vieläkin paremmin HOK-Elannon arvojen Olemme asiakasta varten, Uudistamme jatkuvasti toimintaamme, Kannamme vastuuta ihmisistä ja ympäristöstä sekä Toimimme tuloksellisesti, mukaisesti. Ennen kaikkea HOK-Elannon arvon, Uudistamme jatkuvasti toimintaamme, voisi tulkita myös jo olemassa olevan toiminnan parantamista kuvaavaksi arvoksi.

Luvuissa 2 ja 3 käsiteltiin perunkirjoitusprosessia tietoperustana varsinaisen tutkimuksen tekemiselle. Tässä opinnäytetyössä perunkirjoitusprosessiin perehdyttiin pitkälti perintökaarta, perintö- ja lahjaverolakia sekä muita oikeuslähteitä tulkiten. Perunkirjoitusprosessin kulkuun vaikuttaa suurelta osin myös verottaja, joten verottajan vaatimukset sekä ohjeistukset on myös otettava huomioon. Varsinaiseen tutkimukseen käytetään kirjallisuutta ja muita lähteitä liittyen työntekijöiden ja työyhteisöjen hyvinvoinnin kehitykseen ja mahdollisuuteen kehittyä työntekijänä ja sen vaikutuksia liiketoiminnan kannattavuuteen.

Laadullisen tutkimuksen avulla selvitetään tutkimuksen kohteena olevaa asiaa, tässä tapauksesta lakipalvelusihteerin työnkuvaa sekä yhteistyötä juristien kanssa perunkirjoitusprosessissa, tarkastelemalla ja analysoimalla sitä henkilöiden näkökulmasta.³⁷ Jotta tutkimuksessa saataisiin lakipalvelusihteereiden ja juristien näkökulma esiin, parhaaksi tutkimusmenetelmäksi valikoitui haastattelu. Haastattelu on laadullisessa tutkimuksessa yleisesti käytetty tapa kerätä tutkimusaineistoa.³⁸ Haastattelun avulla saadaan mahdollisimman paljon informaatiota perunkirjoitusprosessin ongelmakohdista sekä juristien ja sihteerien välisestä yhteistyöstä. Haastattelulajeja on useita ja oikeaa lajia valitessa on tärkeää pohtia, kuinka vapaamuotoinen haastattelu halutaan pitää ja kuinka paljon haastattelija haluaa ohjailla haastattelun etenemistä.³⁹

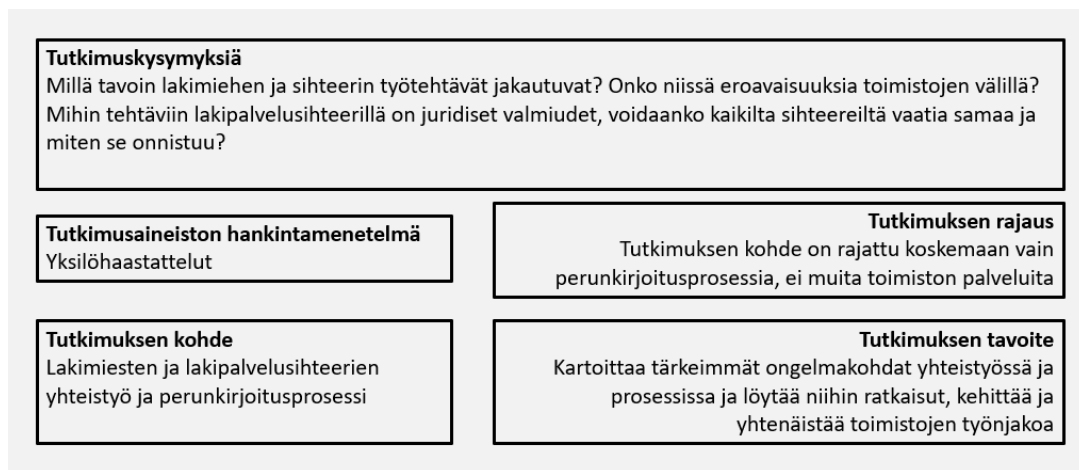
Edellä mainittujen seikkojen perusteella tutkimukseen parhaiten soveltuva haastattelulaji on teemahaastattelu. Teemahaastattelun ominaispiirteenä on oletus, että jokainen haastateltava on kokenut saman asian tai prosessin. Haastattelija laatii kysymykset tietyn teeman ympärille siten, että haastateltavaa kannustetaan puhumaan teemasta varsin vapaamuotoisesti.

³⁷ Puusa & Juuti, 2020 Johdanto. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät.

³⁸ Puusa 2020 6 luku. Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet.

³⁹ Puusa 2020 6 luku. Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet.

Haastateltavalle henkilölle annetaan mahdollisuus kertoa teemaan sisältyvien asioiden merkitykset ja kuinka ne ovat syntyneet. Teemahaastattelussa haastattelijalla on oltava perustellinen käsitys tutkimuksen kohteesta ja osattava jakaa se pienempiin osiin kysymyksien laadintaa varten. Kysymykset pyritään laatimaan siten, että ne koskevat tiettyä teeman osa-aluetta, ja kannustavat haastateltavaa kertomaan osa-alueesta laajasti omaan kokemukseen pohjaten. Teemahaastattelun sisältö poikkeaa haastateltavien kesken vapaamuotoisien vastausten takia. Haastattelija pystyy kuitenkin ohjaamaan haastattelua varsin hyvin teeman eri osa-alueisiin kohdistuneiden kysymysten avulla.⁴⁰

Kuvio 3 Tutkimussuunnitelma

Opinnäytetyön tutkimussuunnitelma on kiteytetty pääpiirteittäin kuvioon 3. Tutkimuksen tavoitteena on löytää mahdollisia ongelmakohtia juristien ja sihteerien yhteistyössä ja tutkimustulosten avulla niihin ratkaisuja. Tutkimusaineiston hankintamenetelmänä käytetään jo aiemmin mainittua teemahaastattelua. Teemahaastattelut pidetään yksilöhaastatteluina Microsoft Teams- välityksellä. Tutkimuskohde on rajattu koskemaan vain perunkirjoitusprosessia, ei muita HOK-Elannon tarjoamia perhe- ja jäämistöoikeuden palveluita ja prosessia tarkastellaan juristien ja lakipalvelusihteerien näkökulmasta. Tärkeimpinä tutkimuskysymyksiä ovat lakipalvelusihteerin juridiset valmiudet ja osaaminen, toimistojen eroavaisuudet työnjaon, yhteistyön ja osaamisen suhteen sekä perunkirjoitusprosessin kehitysmahdollisuudet.

Tutkimukseen valitun teemahaastattelun haastatteluun ei laadita varsinaisia haastattelukysymyksiä, vaan aihepiirit, jotka ohjaavat haastattelijaa haastattelun aikana. Aiemmin mainitut tärkeimmät tutkimuskysymykset on mietitty aihealueiden sisällä käsiteltäviin aiheisiin, joiden

⁴⁰ Puusa 2020 6 luku. Teemahaastattelu.

avulla tutkimuksen tavoitteisiin voidaan päästä.⁴¹ Haastattelun teemana on perunkirjoitusprosessi, joka on jaettu pienempiin käsiteltäviin osa-alueisiin.

Tutkimuksen tavoitteena on löytää suurimmat ongelmakohdat ja löytää niihin ratkaisuehdotuksia. Teemahaastattelun tulokset analysoidaan ja raportoidaan toimeksiantajalle. Tutkimuksen jälkeen tuloksien avulla laaditaan toimeksiantajalle ohjeistus toimintatavoista sekä niiden mahdollisista muutoksista ja sitä käytetään jatkossa myös uusien työntekijöiden perehdytysmateriaalina.

4.2 Luotettavaa tutkimustyötä

Tässä opinnäytetyössä ei tarvita erillistä tutkimuslupaa ja haastatteluiden vastaukset raportoidaan anonymisti. Toimeksiantajan kanssa allekirjoitettu sopimus opinnäytetyön tekemisestä HOK-Elannon Lakipalvelulle antaa tutkimusluvan tutkimuksen tekemiselle. Haastateltavien henkilöiden valinta perustellaan ja heidän taustatietonsa huomioidaan tutkimustulosten perusteellista analysointia varten. Kaikki haastatteluun osallistuneet työntekijät ovat omalla henkilökohtaisella suostumuksellaan osallistuneet haastatteluun, eikä heitä ole työnantajan toimesta haastateltavaksi määrätty. Haastateltavien henkilöiden tiedot, joilla henkilöt voitaisiin tunnistaa, ovat salassa pidettäviä ja haastattelun vastausten analysointi toteutetaan tietosuojalakea noudattaen Arenen yleisten eettisten ohjeiden mukaisesti.⁴²

Luotettavuutta arvioitaessa tutkimusmenetelmät, tutkimusprosessin aukottomuus sekä tulosten analysointi ovat keskeisessä asemassa.⁴³ Tulosten analysoinnilla on merkittävä asema myös ennalta määriteltujen tavoitteiden saavuttamisessa, joten sen keskeinen asema näkyy selkeästi opinnäytetyössä. Luotettavuuden määrittäminen laadullisessa tutkimuksessa perustuu pitkälti tutkimusaineiston läpinäkyvyyteen, jonka avulla tutkija pystyy vakuuttamaan tutkimuksen luotettavuuden. Huolellinen ja aukoton tutkimuksen läpikäynti niin tietoperustan, hankintamenetelmien kuin tutkimustulostenkin osalta takaa tutkimukseen perehtyvälle luotettavuutta.⁴⁴ Opinnäytetyön koskiessa tiettyä ennalta määritettyä prosessia eikä ihmisiä, saati lääketiedettä, ei sen toteuttamiseksi tarvita eettistä ennakoarviointia. Työstä ei saada erillistä rahallista korvausta. Tutkimustyö on pyritty tekemään huolellisesti ja aukottomasti kaikki tutkimuksen eri vaiheet dokumentoiden, jolloin lukija pystyy vakuuttamaan tutkimuksen läpinäkyvyydestä.

⁴¹ Eskola, Lätti & Vastamäki. 2018. Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas. Mikä on teemahaastattelu? Ikkunoita Tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle.

⁴² Kettunen J, Kärki A, Näreaho S, Päällysaho S. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ry. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset.

⁴³ Toikko & Rantanen 121.

⁴⁴ Toikko & Rantanen, 123.

4.3 Lähtökohtia tutkimukselle

Eroavaisuudet sihteerien ja lakimiesten toimintatavoissa eri toimistojen välillä ovat olleet nähtävissä jo ennen varsinaisia tutkimustuloksia. Olen itse ollut jonkun verran sijaistamassa eri toimistoissa, ja jo toimeksiantosopimuksia lukiessa huomaa yhteisistä linjauksista huolimatta eroavaisuuksia, jotka vaikuttavat lakipalvelun sujuvaan toimintaan.

Perunkirjoitusprosessin haasteellisimpiin tehtäviin kuuluu juristin ja lakipalvelusihteerin yhteistyön näkökulmasta sukuselvityksen tekeminen ja tarkastaminen. Sukuselvityksessä ilmenevät puutteet pitkittävät prosessia tarpeettomasti, koska seurakuntien sekä Digi- ja Väestötietoviraston toimitusajat ovat 1-2kk. En ole vielä havainnut tähän työvaiheeseen liittyviä yhteisiä toimintatapoja.

Sopimusten kirjaustavat poikkeavat hyvin paljon toimistojen välillä, yhteisiä linjauksia on tehty ja niistä tiedotetaan säännöllisesti, mutta kaikki työntekijät eivät kuitenkaan niitä noudata. Tämä aiheuttaa haasteita tuuraustilanteissa sekä reklamaatioita käsitellessä.

5 Tutkimustuloksiin teemoittelun avulla

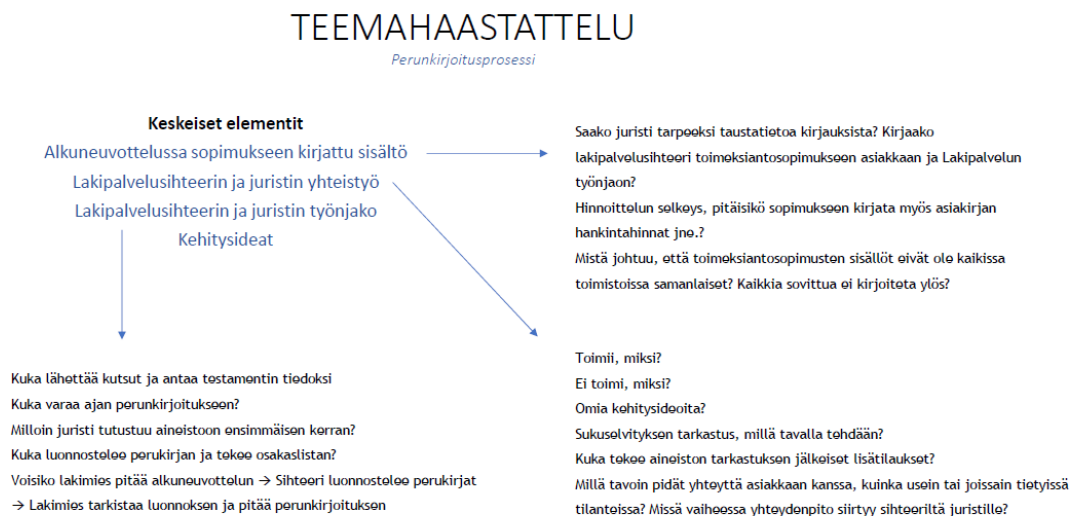
Tutkimuksessa haastateltiin viiden eri toimiston työntekijöitä, joiden työskentelyaika HOK-Elannon Lakipalvelulla vaihteli 2-15 vuoden välillä ja he työskentelevät tällä hetkellä joko juristina tai lakipalvelusihteerinä taulukon 2 mukaisesti. Haastattelut pidettiin viikoilla 14 ja 15 etänä Microsoft Teams:n välityksellä ja yhteen haastattelun varattiin aikaa 60 minuuttia. Haastateltavat valittiin toimiston sijainnin mukaan eripuolilta pääkaupunkiseutua sekä aikaisemman työhistorian mukaan, jotta saataisiin monipuolisia näkemyksiä tutkimuksen kohteena olevasta aiheesta.

Työnimike	Sukupuoli	Töissä HOK-Elannolla	Haastattelun kesto	Päivämäärä
Juristi	Mies	6v	45 min	12.4
Lakipalvelusihteer	Nainen	2v	1 h	6.4
Lakipalvelusihteer	Nainen	15v	1h	6.4
Juristi	Nainen	3v	50 min	5.4
Juristi	Mies	4v	45 min	4.4
Juristi	Nainen	5v	50 min	3.5

Taulukko 2 Haastattelut

Haastateltavat olivat iältään 20-50-vuotiaita miehiä ja naisia. Haastattelun vastauksia käydään läpi vain niiltä osin, mitkä ovat oleellisia tutkimuksen kohteen, kysymysten ja tavoitteiden osalta. Haastateltavia kuvataan jatkossa kirjaimilla A, B, C, D, E ja F.

Teemahaastattelussa tutkimuksen kohteena oleva teema oli perunkirjoitusprosessi ja siihen liittyvät haastattelussa käytävät osa-alueet apukysymyksineen oli jaettu kuvion 4 mukaisesti.

Kuvio 4 Haastattelun runko

Haastattelun vastauksien analysointia varten haastatteluiden sisältö litteroitiin heti haastattelun jälkeen. Osa haastateltavista jakoi ajatuksiaan sähköpostitse vielä haastattelun jälkeenkin ja tiedot lisättiin tutkimusaineistoon. Aineiston hankinta haastattelun ulkopuolella ja usein koko tutkimusprosessin aikana, on laadulliselle tutkimukselle tyypillinen ilmiö, joka näkyi myös tämän tutkimuksen aikana.⁴⁵

Haastattelun keskeisiä elementtejä kuvion 4 mukaisesti olivat alkuneuvottelun sopimuskirjaukset, työnjako, yhteistyö ja kehitysideat. Litteroinnin jälkeen haastattelun vastaukset jaettiin keskeisten elementtien mukaan osiin eikä vastauksia analysoitu ainoastaan haastateltava kerrallaan. Laadullisessa tutkimuksessa aineisto jaetaan käytettävän tutkimusmenetelmän mukaisesti osiin, jolloin tutkimuksen tekijä pystyy analysoimaan aineistoa osa kerrallaan. On kuitenkin tutkimuksen luotettavuuden kannalta tärkeää, että jokainen teema käsitellään

⁴⁵ Puusa A. 2020. 9 luku. Laadullisen aineiston analyysi työvaiheena.

omana kohteena ja useasta eri näkökulmasta, jonka jälkeen voidaan vasta siirtyä jakamaan vastauksia osa-alueisiin lopullista analysointia varten. ⁴⁶ Aineiston analysoinnissa oli huomion arvoista se, että saman toimiston sisältä haastateltavien henkilöiden kertomissa haasteissa ja onnistumisissa oli paljon yhtäläisyyksiä. Tätä seikkaa tukee myös Järvisen huomio, että usein keskeinen ongelma työyhteisöissä on toimiva yhteistyön tiimien sisällä, mutta ei kuitenkaan eri tiimien välillä. ⁴⁷

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineiston analysoinnille löytyy useita erilaisia menetelmätapoja. Analysoinnissa keskityttiin keskeisiin elementteihin tutkimustulosten ennalta asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Havaintojen luokittelu eli teemoittelu, oli looginen ja sopiva valinta tähän tutkimukseen. Teemoittelussa ne piirteet, jotka toistuvat haastateltavien vastauksissa, voidaan valita keskeisiksi kohteiksi analysointiin. ⁴⁸ Tutkimusaineiston teemoittelu tehtiin taulukon 3 mukaisesti teemahaastatteluun jo ennalta määriteltyjen keskeisten elementtien mukaisesti. Taulukkoa 3 tarkastellessa voidaan huomata, kuten Puusa kirjassaan toteaa, että teemoittelun haasteena usein on haastateltavien vastauksien kuulumineen usean teeman alle. (siniset tekstit) Teemoittelun avulla vastauksia jaettiin erilaisiin kategorioihin, yleinen mielipide, syyt, seuraukset ja kehitysideat, jotka ovat myös nähtävissä taulukosta 3.

Alkuneuvottelun sopimuskirjaukset	Yhteistyö	Työnjako
Todettiin eroavaisuuksia	Hyvällä tasolla nyt, useammalla kuitenkin kokemuksista huonosta yhteistyöstä	Koettiin pääpiirteittäin toimivaksi, ei kannatusta uudelle toimintatavalle
Syyt: Yhteisiä linjauksia ei oteta vakavasti Ei ymmärretä kirjausten juridisia merkityksiä	Syyt mahdollisissa ongelmatilanteissa: Arvostuksen puute Henkilökemiat Asenne Työnjaon selkeys Luottamuspuula Kommunikaation heikkous	Syyt mahdollisissa ongelmatilanteissa: Esihenkilöiden tuen puute Luottamuspuula Epäselvä työnjako Kommunikaation heikkous <i>Uusi toimintatapa -> uusi teema</i>
Seuraukset: Vaikeudet reklamaatiotilanteissa todentaa osapuolten vastuut Tuuraustilanteissa ei saada selville mitä on sovittu	Seuraukset: Joustamattomuus Tavoitteet ja päämäärät eriävät Aikataulu ongelmia Työnjaon ongelmat -> ei suositeta tekemään toisen pyynnöstä asioita tai auttamaan, ei	Seuraukset: Joustamattomuus Tavoitteet ja päämäärät eriävät Aikataulu ongelmia

⁴⁶ Puusa A 2020 9 luku. Laadullisen aineiston analyysi työvaiheena.

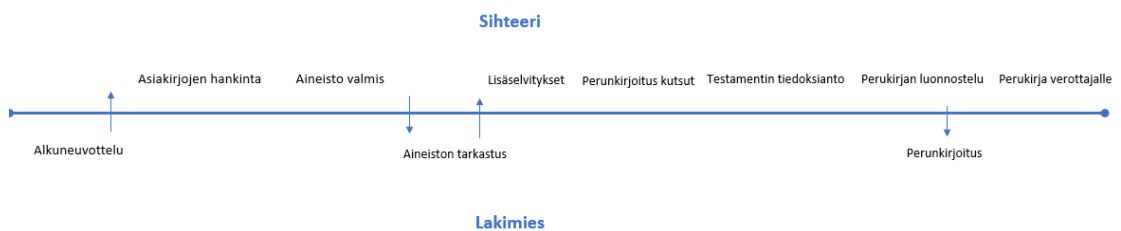
⁴⁷ Järvinen P. 2008. Ihmissuhteet ja ammatillisuus.

⁴⁸ Puusa A. 2020. 9. luku. Näkökulmia laadullisen aineiston analyysiin.

Kehitysideat	Kehitysideat	Kehitysideat
-Selkeämpi tiedotus yhteisistä linjauksista, painotetaan enemmän niiden sitovuutta -Sopimukseen voisi kirjata lyhyen infon perinnönjaosta	-Puututaan esihenkilöiden toimesta tilanteisiin, painotetaan ammatillista suhtautumista mikäli henkilökemiat eivät kohtaa -Työntekijöiden on luotettava toisten ammattitaitoon ja uskallettava pyytää apua jolla osoitetaan luottamuksen arvoisuutta myös toisille	-Esihenkilöiden tukea tarvitaan enemmän -Selkeät työnjaot toimistoihin, tarvittaessa koulutusta mikäli kaikkien osaaminen ei ole samalla tasolla

Taulukko 3 Tutkimustulokset

Yllättävänä, mutta kuitenkin tyypillisenä ilmiönä teemoittelulle oli se, että haastattelun aikana syntyi kokonaan uusi keskeinen elementti.⁴⁹ Työnjako -teeman alla haastattelussa otettiin puheeksi työnjaon kääntäminen nykyisestä mallista päinvastaiseen, jossa juristi pitää aloittaa alkuneuvottelulla. Tämä aihe herätti niin paljon keskustelua ja mielipiteitä, että analysoinnissa se oli jaettava kokonaan omaksi teemakseen.

Kuvio 5 Ehdotetun toimintamallin kuvaus

Toimeksiantajan pyynnöstä teemahaastatteluun sisällytettiin tämä kysymys toisenlaisesta työnjaosta. Kuviossa 5 kuvatussa työnjaossa perunkirjoitusprosessin aloittaisi juristi, joka pitäisi alkuneuvottelut itse. Alkuneuvottelun jälkeen lakipalvelusihteeri jatkaisi prosessia eteenpäin pitäen yhteyttä asiakkaisiin ja aloittamalla asiakirjatilaukset. Aineiston valmistuksessa lakipalvelusihteeri luonnostelisi perunkirjan juristille valmiiksi perunkirjoitusta varten.

⁴⁹ Puusa A. 2020. 9. luku. Näkökulmia laadullisen aineiston analyysiin.

Uusi toimintatapa
Ei kannatusta
-
-Alkuneuvottelulla merkittävä rooli lakipalvelusihteerin työssä -Jos juristi pitää an, asiakas vaikea ohjata jatkossa sihteerille -Lakipalvelusihteerin siirtyisi ”taustatyöhön” -Ei liiketoiminnalle kannattavaa, lakipalvelusihteerin ei pysty muulla työllä kompensoimaan juristin an käytettävää aikaa -Vie aikaa juristin muilta toimeksiannoilta -> pienentää laskutusta
+
-Perinnönjakotoimeksiantoja voitaisiin mahdollisesti saada enemmän -Lakipalvelusihteerille uusia tehtäviä perinnönjaon puolelta

Taulukko 4 Uusi toimintamalli

Taulukossa 4 on kiteytetty pääpiirteet haastattelun ilmenneistä mielipiteistä. Juristi E pohti, ettei yhteydenpidon vaihtaminen juristin pitämän alkuneuvottelun jälkeen enää onnistuisi lakipalvelusihteerille, koska asiakkaat haluaisivat jatkaa asian käsittelyä juristin kanssa. Lakipalvelusihteerin C ei haluaisi luopua alkuneuvotteluista koska koki sen työn parhaaksi osaksi. Lisäksi hän kokee, että mikäli työnjako muuttuisi näin radikaalisti ja sihteerin siirtyisi vain taustatyöhön, se vaikuttaisi merkittävästi sihteerin juridiseen ammattitaitoon. Juristi D ajatteli sihteerin työn tylsistyvän liiaksi. Alkuneuvotteluiden pitäminen veisi juristin aikaa myös muilta toimeksiannoilta ja siten pienentäisi laskutusta. Juristi E ei haluaisi pitää alkuneuvotteluita, mutta jos tiedettäisiin että asiakas haluaisi myös perinnönjako toimeksiannon, hän voisi harkita sitä. Juristi E pohti myös kustannuskysymyksiä eikä hänen mielestään sihteerin pystyisi kompensoimaan muilla työtehtävillä juristin alkuneuvotteluun käyttämää aikaa. Juristi F oli ainoa, joka suhtautui asiaan neutraalipositiivisesti. Perinnönjakotoimeksiantoja voitaisiin tällä työnjaolla saada aikaisempaa enemmän, koska juristi voisi tehdä toimeksiannon jo perunkirjoitusalkuneuvottelussa. Hänkin kuitenkin koki aikataulun jokseenkin ongelmaksi. Aikataulua voitaisiin hänen mielestään kompensoida antamalla lakipalvelusihteerille uusia työtehtäviä perinnönjaon puolelta, jotka juristi F kuitenkin koki mielekkäiksi itselleen eikä hän haluaisi niistä luopua.

5.1 Yhteistyö toimii mutta työnjako ontuu

Yleisellä tasolla voidaan todeta, että juristien ja lakipalvelusihteerien yhteistyö on kohtuullisen hyvällä tasolla. Haastateltavien vastaukset olivat pääasiassa yksimielisiä, muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta.

Hyvän yhteistyön perusteena oli juristi F. mukaan matalan kynnyksen ilmapiiri ja asenne sekä työnjaon selkeys. Juristi F on aikaisemmin kokenut ongelmia yhteistyössä, ja ongelmat ovat hänen mielestään johtuneet pitkälti arvostuksen puutteesta sekä henkilökemioista. Juristi F. toimistossa työnjako on tällä hetkellä selkeä ja yhteistyö toimii hyvin. Myös juristi A, juristi D, sekä sihteeri B totesivat haastattelussa yhteistyön olevan hyvällä tasolla. Juristi D. mielestä kommunikaatio ja joustava työnjako ovat merkittävin syy toimivalle yhteistyölle. Mikäli yhteistyössä oli koettu ongelmia, syyksi todettiin haastateltavasta riippumatta, luottamuspuola, asenne, kommunikaation puutteet, joustamattomuus sekä henkilökemiat. Lakipalvelusihteeri C ja juristi E kokivat sekä yhteistyössä että työnjaossa olevan parantamisen varaa.

Toimiva yhteistyö on vankka perusta perunkirjoitusprosessin onnistumiselle. Mikäli yhteistyö ei toimi, se näkyy välittömästi aikataulujen joustamattomuudessa mm. perukirja aineistojen tarkastuksessa, jotka venyvät tarpeettomasti. Toimivassa yhteistyössä arvostetaan toisen työtä ja työtapoja, ja päämäärä sekä tavoitteet ovat yhteisiä. Toimivassa työyhteisössä merkittävin seikka on hyvä ammatillinen suhtautuminen työtovereihin, jonka lisänä ovat hyvät henkilösuhteet. Useampi haastateltava mainitsi henkilökemiat syyksi toimimattomalle yhteistyölle, ja usein henkilökemioihin liittyvissä asioissa työhön sekoitetaan henkilökohtaisia tunteita ja tarpeita, jotka heijastuvat ammatilliseen käyttäytymiseen.⁵⁰

Työnjako toimistoissa on toteutettu pitkälti siten, miten tässä tutkimusaineistossa on aiemmin asiaa kuvattu. Lakipalvelusihteeri pitää alkuneuvottelut, hankkii tarvittavat asiakirjat, tarkistaa sukuselvityksen, laatii kutsut ja testamentin tiedoksiannot sekä varaa ajan perunkirjoitukseen. Juristi F oli sitä mieltä, että mikäli juristi laatii perunkirjoituskutsut ja testamentin tiedoksiannot, on kyseessä juristin ja lakipalvelusihteerin välinen luottamuspuola eikä niinkään haluttu työnjako. Lakipalvelusihteeri B. mukaan heidän toimistossaan juristi sopii perunkirjoitusajan sekä myös laatii kutsuja ja testamentin tiedoksiantoja, eikä heillä näissä tehtävissä ole selkeää työnjakoa. Tähän toivottiin selkeyttämistä.

Juristi A oli sitä mieltä, että sukuselvityksen tarkastukseen pitäisi miettiä kehitysehdotuksia, koska tällä hetkellä ilmenee päällekkäistä työtä lakipalvelusihteerin ja juristin työtavoissa.

⁵⁰ Järvinen P. 2008. Ihmissuhteet ja ammatillisuus.

5.3 Onko johdon tuki riittävää?

Sekä lakipalvelusihteeri C että Juristi F mielestä yhteiset linjaukset voitaisiin ilmaista perustellummin ja painottaa enemmän niiden velvoittavuutta. Toimeksiantosopimusten kirjaustapojen erot kertoivat juristi F. mielestä siitä, ettei linjauksia oteta tarpeeksi vakavasti. Juristi E kaipaisiin enemmän tukea johdolta työtapojen ja yhteistyön kehitykseen. Hänen mielestään lakipalvelusihteerien asenne vaikuttaa toimintatapojen kehitykseen sekä työnjakoon, ja juristi toivoisi tähän enemmän esimiehen tukea. Toimeksiantosopimusten kirjaustapojen, tiedostojen nimeämisissä verkkokansioihin, sekä asiakirjapohjien käytössä ilmeni toimistoittain jonkin verran eroavaisuuksia. Lakipalvelusihteerit sekä juristit olivat yhtä mieltä siitä, että tähän pitäisi jatkossa painottaa yhteisissä linjauksissa mm. tuurauksia ja reklamaatioita ajatellen.

Kasvavassa organisaatiossa johdon tuki on erittäin tärkeää ja sen ensisijaisena tehtävänä onkin määrittää selkeät ja sujuvat työnjaot sekä vastuut, jotta työntekijöillä olisi mahdollisimman vaivatonta suorittaa omaa työtehtäväänsä. Keskeinen ongelma kuitenkin on se, että vaikka yhteistyö toimisi tiimien sisällä, se ei kuitenkaan toimi eri tiimien välillä. Tämä näkyy hyvin HOK-Elannon Lakipalvelussa toimistojen välisissä tuurauksissa. On kuitenkin yrityksen johdolle haastavaa jakaa työtehtävät ja vastuut siten, että työntekijä olisi kuitenkin valmis joustamaan niistä, mikäli toinen työntekijä tarvitsee apua omissa työtehtävissään.⁵¹ Lakipalvelusihteerien ja juristien työnjaon joustavuutta helpottaa yhteiset asiakkaat ja yhteinen päämäärä, ja yleensä, kuten haastattelussakin todettiin, joustavuutta löydetään tarpeen vaatiessa.

5.4 Muut huomiot

Hinnoittelu koettiin haastattelun perusteella yksimielisesti selkeäksi, eikä löytynyt tarvetta muuttaa hinnoittelun avaamista nykyistä enempää sopimus pohjaan. Lakipalvelusihteeri B. mukaan hinnoittelun liika korostaminen näkyy asiakkaalle negatiivisena, mutta hän kannustaa kaikkia käymään hinnaston selkeästi läpi alkuneuvottelun aikana.

Yhteydenpidossa ei nähty varsinaisia ongelmia haastateltavien osalta. Lakipalvelusihteerit ja juristit olivat yksimielisiä siitä, että lakipalvelusihteeri hoitaa yhteydenpidon perunkirjoitukseen saakka. Viimeistään lisäajan hakemisen yhteydessä otetaan asiakkaaseen yhteyttä, jos yhteydenpitoa ei muutoin ole ollut. Lakipalvelusihteeri C kanssa kuitenkin pohdittiin, voisiko alkuneuvottelun jälkeen tehdä kalenterimerkinnän valmiiksi asiakkaan aktiivisuus huomioon, milloin viimeistään olisi hyvä tiedottaa asiakasta sen hetkisestä tilanteesta.

⁵¹ Järvinen P. 2008. Toimiva työyhteisö ja yhteistyö.

Osakaslistan tekemisessä ja perukirjan luonnostelussa oli paljon eroja toimistojen välillä. Vain yksi juristi kertoi luonnostelevansa perukirjan tarkastuksen yhteydessä ja samalla laativansa osakaslistan luonnospohjaan kutsujen ja testamentin tiedoksiantojen lähettämisen helpottamiseksi. Juristi D. mielestä luonnoksen tekeminen tarkastuksen yhteydessä olisi hyvä ratkaisu ja sillä ratkaistaisiin myös osakaslistan laatimisen aiheuttama päällekkäinen työ sihteerin kanssa. Osoitetietojen haun voisi silti jättää sihteerille postituksen yhteyteen, jolloin sihteeri lisäisi osoitetiedot juristin laatimaan osakaslistaan. Osakaslistat laatii tällä hetkellä pitkälti juristi ja lakipalvelusihteeri C oli sitä mieltä, että palkkaukseen pitäisi saada korotusta mikäli sihteerit alkavat luonnostelemaan perukirjoja ja laatimaan osakaslistoja.

Jokaisessa toimistossa on yhteissähköpostilaatikko, jota lukee sekä toimiston juristit että sihteerit. Lakipalvelusihteeri B kertoi, että heillä on yhteissähköpostilaatikon hallintaan hyväksi todettu toimintamalli. Jokaisella heistä on oma nimetty värikoodi, jolla sähköpostilaatikkoon tulleet viestit merkitään. Mikäli joku toimiston työntekijöistä huomaa viestin kuuluvan muille, hän merkitsee viestin värikoodilla ja välttyään turhalta viestien välittelyltä oikeille henkilöille. Lakipalvelusihteeri B:n mielestä tätä kannattaa kokeilla, mikäli on koettu haasteita yhteispostin käytössä.

5.5 Kehitysideoita ja muutosmyönteisyyttä

Haastattelun perusteella päällimmäisenä voitiin todeta, että yhteistyö ja työnjako on tällä hetkellä toimiva ja hyvä. Jokaisella haastateltavalla oli kuitenkin vähintään yksi seikka, jota he haluaisivat mielellään kehittää, jotta yhteistyö olisi jatkossa sujuvampaa, selkeämpää ja mielekkäämpää. Haastattelun perimmäisenä tarkoituksena olikin selvittää tutkimuksen kohteena olevan perunkirjoitusprosessin kehitystä niin yhteistyön kuin työnjaonkin kohdalla. Haastattelun avulla saatiin paljon uusia kehitysideoita joista tärkeimmät taulukossa 5. Osa kehitysideoista on mahdollista toteuttaa lyhyelläkin aikataululla.

Kehitysideat
Kehitysideoita ja muutosmyönteisyyttä
Mitä, miksi ja miten:
-Perinnönjakotoimeksiannon huomioon ottaminen aikaisemmin, perukirjan tekeminen vie aikaa ja joskus asiakas on voinut ottaa toimeksiannon perinnönjaosta jo muualta kun meiltä tarjotaan josta toimeksiantoa.

-Lakipalvelusihteerille perukirjojen luonnostelu, juristille jää enemmän aikaa muille toimeksiannoille, luonnostelu ei varsinaisesti vaadi juridista osaamista nykyistä lakipalvelusihteerin osaamista enempää. Juristi tarkistaa luonnoksen ennen perunkirjoituksen pitämistä.

-Juristien erikoistuminen eri toimeksiantoihin: perukirjat, perinnönjaot, oma tahdot jne. kiinnostuksen ja taidon mukaisesti. Toimialueen voisi laajentaa ”oman toimiston” ulkopuolelle. Työnteko ammattitaitoisempaa, tehokkaampaa ja tuottavampaa.

Taulukko 5 Kehitysideat

Suurin osa haastateltavista ehdotti perukirjaluonnoksen laatimista jatkossa lakipalvelusihteerille. Juristi A perusteli vastauksen aikaisemmalla työhistorialla eri yrityksessä, jossa näin oli tehty jo pitkään ja se oli todettu hyväksi toimintatavaksi. Lakipalvelusihteerit B ja juristi F kertoivat, että heillä yksinkertaisissa perukirjaluonnoksissa lakipalvelusihteerit tekevät jo luonnoksia, mutta voisi hyvin tehdä haastavampiakin, mikäli saisi siihen lisää koulutusta. Lakipalvelusihteerit C edellyttäisi palkan korotusta, jos lakipalvelusihteerin työnkuvaan kuuluisi jatkossa perukirjaluonnoksen tekeminen, mutta hän ei nähnyt muuta estettä ajatukselle. Perinnönjaolle sekä muille toimeksiannoille vapautuisi enemmän aikaa, mikäli lakipalvelusihteerit pystyisi luonnostelevaan perukirjat, totesi juristi D. Juristi E haluaisi myös lakipalvelusihteerin luonnostelevaan, mutta koki lakipalvelusihteerien muutosvastaisuuden ongelmaksi.

Jos jatkossa lakipalvelusihteerit alkaisi luonnostelevaan perukirjoja, se vapauttaisi juristilta huomattavasti aikaa muihin toimeksiantoihin. Lakipalvelusihteerin luonnosteluun ei myöskään olisi juridisia esteitä, koska perunkirjoituksen laatijalle ei ole oikeudellisia vaatimuksia. Perintökaari 40/1965 edellyttää perukirjan sisällölle muotovaatimuksia, mitkä tutkimuksen tietoperustassakin on käyty läpi, mutta vaatimukset eivät yllä laatijaan saakka.⁵² Juristin olisi tietysti käytävä luonnos läpi ennen perunkirjoituksen pitämistä, todennäköisesti yhdessä lakipalvelusihteerin kanssa, koska vastuu perunkirjoituksen oikeellisuudesta on juristilla. Lakipalvelusihteerin luonnostellessa perukirjaa, olisi helppo huomata mitä asiakirjoja puuttuu ja tehdä tarvittavat jatkotilaukset, johon ei tarvittaisi juristin apua. Esimerkiksi tilanteessa, jossa perittävä omistaa auton, siitä tarvitaan sekä rekisteriotte että käypä arvo. Asiakas toimittaa prosessin aikana rekisteriotteen, muttei käypää arvoa. Lakipalvelusihteerin luonnostellessa perukirjaa hän oletettavasti huomaa käyvän arvon puuttuvan ja selvittää sen asiakkaan kanssa. Tähän ei tarvita juridista osaamista ja aineisto olisi juristille saapuessa valmiimpi.

Juristit A, D, E ja F kokivat, että mikäli alkuneuvotteluissa asiakas osoittaa kiinnostusta myös perunkirjoituksen jälkeiseen perinnönjakoon, asia pitäisi ottaa huomioon heti. Juristien kesken on koettu, että osa asiakkaista on ottanut perinnönjaon jo toisaalta, kun perunkirjoitus on pidetty. Juristi D ehdotti, voitaisiinko perunkirjoitustoimeksiantosopimukseen kirjata lyhyt

⁵² Perintökaari 40/1965 20 luku.

info perinnönjakoon ja kertoa asiakkaalle missä vaiheessa perunkirjoitusprosessia perinnönjakoa voitaisiin alkaa suunnitella. Tarvittaessa voitaisiin myös antaa asiakkaalle juristin yhteystiedot tai ottaa soittopyyntö heti samalle viikolle, jotta saadaan perinnönjako huomioitua nopeammin. Juristi A ehdotti, että alkuneuvottelun yhteydessä tai sen jälkeen asiakkaalle tarjottaisiin mahdollisuutta kysyä alustavista perinnönjakoon liittyvistä seikoista juristilta. Juristi F koki, että jos tiedettäisiin perukirjan jälkeisestä perinnönjakotoimeksiannosta, voisi juristi jo perunkirjoitusprosessin aikana huomioida asian ja pyytää sihteeriltä tarvittavia lisäselvityksiä. Perukirja sisältää kaiken oikeudellisen tiedon perinnönjakoa ajatellen, joten olisi hyvä, jos jo perunkirjoitusvaiheessa mahdollinen perinnönjako otettaisiin huomioon. Osa perinnönjakoon kuuluvista toimenpiteistä on myös määrääjassa tehtäviä ja määräaika alkaa perunkirjoituksen toimittamisesta.⁵³

Juristi D:n ja E:n haastattelussa ilmeni, että he toivoisivat juristien erikoistuvan eri toimeksiantoihin. Juristi D:n mielestä vasta aloittaneet juristit voisivat pitää perunkirjoituksia ja kokeneemmat ottaa perinnönjakotoimeksiannot vastuulleen. Mikäli alkuneuvottelussa havaittaisiin, että kyseessä on yksinkertainen perunkirjoitus, se voitaisiin suoraan ohjata vasta aloittaneille juristeille. Juristien työpisteet eivät olisi tässä tapauksessa sidottuja, vaan heidän toimialueensa laajenisi kaikkialle pääkaupunkiseudulle. Tämä muutos toisi myös vaihtelua työpäiviin. Juristi E painotti, että työskentely olisi tehokkaampaa ja tuottavampaa, jos otettaisiin huomioon juristien osaaminen ja he voisivat erikoistua tiettyihin toimeksiantoihin. Myös ammattitaidon takaaminen olisi selvää, jos juristit erikoistuisivat eri asioihin osaamisensa mukaan.

Haastattelun pohjalta esihenkilöiltä odotetaan kykyä kuunnella työntekijöitä ja heidän mielenpitoitään kehityksen kohteista ja parannusehdotuksista. Esihenkilön tehtävä on kuitenkin loppujen lopuksi tehdä päätökset muutos- ja kehitystilanteissa ja harvoin kaikkia työntekijöitä pystytään miellyttämään. Haastatteluissa ilmenneet ajatukset ja ideat välitettiin esihenkilöille ja he tekevät päätöksen kehitysideoiden mahdollisesta toteuttamisesta.⁵⁴ Lakipalvelusihteerin C muistutti, että jos nykyisiä toimintamalleja kehitetään ja muutetaan, täytyy vastuukysymykset käsitellä tarkkaan ja pyrkiä läpinäkyvyyteen.

⁵³ Kolehmainen A & Rabinä T. 2021. Perukirja ja perunkirjoitus. s 11.

⁵⁴ Järvinen P. 2008. Esimiehen tärkein tehtävä on johtaminen. Esimiehen ja alaisen tehtävät, vastuut ja oikeudet.

6 Pohdinta

Opinnäytetyötä aloittaessa pelottelin itseäni sillä, ettei tavoitteisiin kuitenkaan ole mahdollista päästä, vaikka miten tutkisi ja haastattelisi. Ettei laatimallani tutkimussuunnitelmalla, saati sen tuloksilla ole merkitystä eikä niitä oteta tosissaan haastateltavien tai toimeksiantajani toimesta. Tutkimuksen edetessä ja varsinkin haastatteluja pitäessä huomasin, että keskeisiin tutkimuskysymyksiin; työnjakoon, yhteistyöhön, uuteen toimintamalliin, haasteisiin, onnistumisiin ja muihin huomioihin alkoikin tulla vastauksia, ehdotuksia ja jopa haaveita. ”Kehitys loppuu tyytyväisyyteen”, sanonta pitää mielestäni hyvin paikkansa. Tyytymättömyys aiheuttaa turhautuneisuutta ja pohdintaa siitä, miten tyytyväisyyttä voitaisiin saavuttaa, ja siten myös uusia ideoita työnjaon sekä yhteistyön kehitykseen työyhteisössä.

Vaikka työskentelen itse lakipalvelusihterinä, oli jokseenkin haasteellista työstää tutkimuksen tietoperustaa ja sovittaa oikeuslähteet perunkirjoitusprosessin eri osa-alueisiin. Itse käytännön tutkimustyö eli haastattelun valmistelu, haastatteluiden pitäminen sekä tulosten analysointi oli mielestäni tutkimuksen helpoin ja mukavin osuus. Haastattelun vastauksien linkittäminen oikeuslähteisiin ja tutkimuksen tietoperustaan tuotti myös haasteita, koska osa haastattelun vastauksista ei varsinaisesti tarvinnut oikeudellista perustelua.

Teemahaastattelussa aiheina ollut uudenlainen työnjako, jossa juristi aloittaa perunkirjoitus-toimeksiannon alkuneuvottelulla, oli ollut aiemminkin kyselyn aiheena HOK-Elannon Lakipalvelussa, ja silloin työnjako oli saanut kannatusta. Myös lakipalvelusihterien luonnostelu mahdollisuutta oli selvitetty jo aiemmin, jolloin se oli herättänyt vastustusta. Molempiin selvitystöihin oli siis saatu päinvastainen suhtautuminen kuin tässä tutkimuksessa, joka selittyy kyselyiden välillä tapahtuneilla henkilöstömuutoksilla ja organisaation kasvulla. Opinnäytetyön toimeksiantaja on ollut tässä tutkimustyössä saatuihin tuloksiin tyytyväinen ja se on herättänyt positiivisia mahdollisuuksia toiminnan kehittämiseen. Tutkimustulosten luotettavuudessa on kuitenkin otettava huomioon se, että kaikkia lakipalvelusihteereitä eikä juristeja olla kuultu tutkimuskysymyksiin liittyen, ja on hyvin todennäköistä, että laajemmassa haastattelussa tulos ei olisi niin yksimielinen. Toimeksiantajan haasteena onkin jatkaa kehitysideoiden eteenpäin viemistä ja laajemman selvitystyön tekemistä ennen lopullisia päätöksiä kehityssuunnasta.

Lähteet

Painetut

Aarnio A, Kangas U, Räbinä T. 2020. Perunkirjoitus ja perinnön veroseuraamukset. 9.uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent. Viitattu 6.3.2023.

Annola V & Saarnilehto A, 2018. Sopimusoikeuden perusteet. Viitattu 6.3.2023.

Avoliittolaki 234/1929. Viitattu 19.4.2023

Perintökaari 40/1965. Viitattu 19.4.2023

Perintö- ja lahjaverolaki 378/1940. Viitattu 19.4.2023

Valli R, Aarnos E. 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Viitattu 6.3.2023

Järvinen P. 2008. Menestyvän työyhteisön pelisäännöt. Viitattu 30.4.2023.

Kangas U. 2023. Perhe- ja jäämistöoikeuden perusteet. Viitattu 6.3.2023.

Kettunen J, Kärki A, Näreaho S, Päällysaho S. 2019. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ry. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 5.5.2023
[AMMATTIKORKEAKOULUJEN OPINNÄYTETÖIDEN EETTISET SUOSITUKSET 2020.pdf \(arene.fi\)](#)

Kolehmainen A & Räbinä T. 2021. Jäämistösuunnittelu II. Viitattu 19.4.2023

Puusa A & Juuti P. 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Viitattu 6.3.2023.

Toikko T & Rantanen T, 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta: näkökulmia kehittämissprosessiin, osallistamiseen ja tuotantoon. Viitattu 6.3.2023.

Tuloverolaki 1535/1992. Viitattu 6.3.2023.

Sähköiset

Hok-Elannon Lakipalvelu. Viitattu 19.4.2023

<http://www.hok-elannonlakipalvelu.fi>

Kahden vuoden sisällä peritty omaisuus perintöverotuksessa. 2022. Vero.fi. Viitattu 19.4.2023
<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/108776/kahden-vuoden-sisalla-peritty-omaisuus-perintoverotuksessa/>

KKO:1944-II-1 14.

<https://www.finlex.fi/fi/oi-keus/kko/kko/1944/19440114t?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perunkirjoitus>

KKO 1990:44.

<https://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/1990/1990004>

Lahja vai ennakkoperintö - milloin pitää maksaa lahjaveroa? Vero.fi. Viitattu 19.4.2023

<https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/omaisuus/lahja/milloin-pit%C3%A4%C3%A4-maksaa-lahjaveroa/lahja-ja-ennakkoperint%C3%B6/>

Luopumiset perintö- ja lahjaverotuksessa. 1.2 Tehokas ja tehoton luopuminen. 2017. Vero.fi. Julkaistu 28.9.2017. Viitattu 19.4.2023

<https://vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/60797/luopumiset-perint%C3%B6--ja-lahjaverotuksessa/>

Perunkirjoitus - mitä se tarkoittaa ja miten toimia. Vero.fi. Viitattu 19.4.2023

https://vero.fi/henkiloasiakkaat/omaisuus/perinto/perunkirjoitus_ja_perukirj/

Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuolleet. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 5.3.2023]. Saantitapa: <https://www.stat.fi/tilasto/kuol>

Varojen arvostamisen yleiset periaatteet perintö- ja lahjaverotuksessa. 8. Osuus toiseen kuolinpesään. 2022. Vero.fi. Julkaistu 19.12.2022. Viitattu 19.4.2023

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/perinto-ja-lahjaverotuksen-arvostamista-koskevien-ohjeiden-koontisivu/>

Kuviot

Kuvio 1 Perunkirjoitusprosessi	12
Kuvio 2 Parenteelit	14
Kuvio 3 Tutkimussuunnitelma	21
Kuvio 4 Haastattelun runko	24
Kuvio 5 Ehdotetun toimintamallin kuvaus.....	26

Taulukot

Taulukko 1 Kuolleisuus 2004-2021, tilastokeskuksen verkkosivuilta	10
Taulukko 2 Haastattelut	23
Taulukko 3 Tutkimustulokset	26
Taulukko 4 Uusi toimintamalli	27
Taulukko 5 Kehitysideat	31